

سازمان ملی استاندارد ایران

سند راهبردی

نظام جامع توسعه

ویرایش نخست : غیر قابل استناد

اردیبهشت 1393

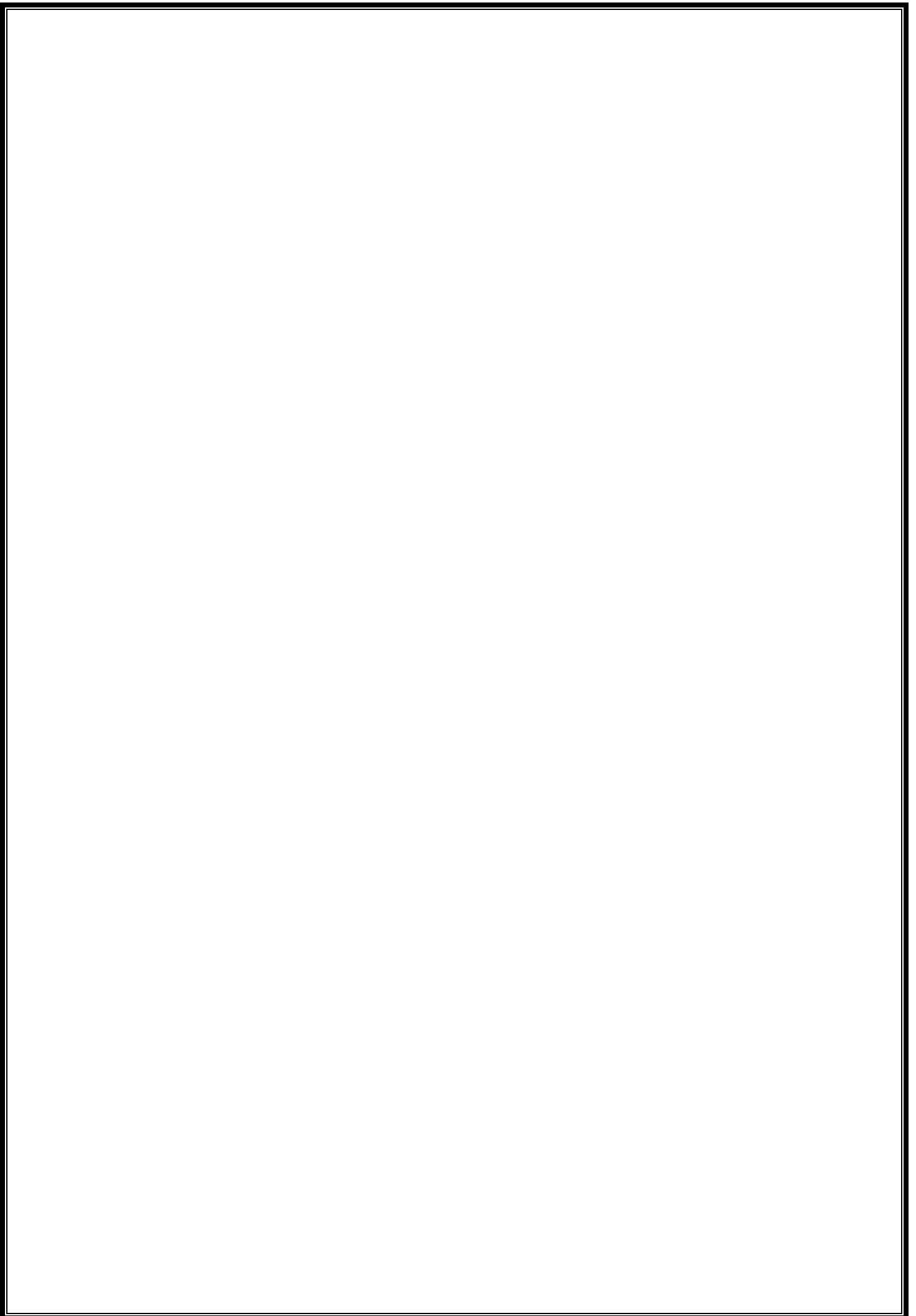
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي
بَدَأَ خَلْقَ الْإِنسَانِ مِنْ
تَلْحَمٍ مَبْدُوءٍ
إِنَّ هِمَّتَنَا فِي مَعْرِفَةِ
رَبِّنَا
لَا تُفْلِحُ أُمَّةٌ حَتَّى
يَكُونَ مِنْهَا
فِرَقَةٌ خَفِيَّةٌ يَتَذَكَّرُ
لِأَنبِيَاءِهَا
وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي
بَدَأَ خَلْقَ الْإِنسَانِ مِنْ
تَلْحَمٍ مَبْدُوءٍ

فهرست مطالب

- پیشگفتار
- مقدمه
- فصل اول : کلیات
 - مفاهیم و تعاریف
 - مشخصات نظام
 - روش شناسی نظام
 - سازماندهی تدوین سند و منطق حاکم بر آن
 - مستندات تدوین سند
 - معیارهای مطالعه و استفاده از مبانی نظری
 - چارچوب نظری تحقیق
- فصل دوم : وضعیت موجود و چالشهای فرارو
- فصل سوم : مبانی، اصول و ارزش‌های محوری نظام
- فصل چهارم : رسالت، چشم انداز و اهداف نظام
- فصل پنجم : سیاستها، رویکردها و راهبردها
- فصل ششم : ساختار کلان نظام
- فصل هفتم : تعاملات محیطی و تقسیم کار ملی
- فصل هشتم : اهداف، راهبردها، راهکارها و شاخصها
- فصل نهم : نقشه راهبردی نظام
- فصل دهم : برنامه های عملیاتی و اولویتهای برنامه
- فصل یازدهم: الزامات حقوقی و ملاحظات اجرایی

- ضمائم و پیوست ها

- منابع و مآخذ

فصل اوّل

كليات

مقدمه

ضرورت برخورداری از ادبیات مشترک در میان دست اندرکاران تدوین و اجرای سند ایجاب می کند که مفاهیم، روش های دستیابی به مفاهیم و گزاره ها، چارچوب مفهومی، رویکردهای تدوین و مستندات سند مشخص و روشن باشد که در این فصل به عنوان مدخلی برای دستیابی به فهم مشترک دست اندرکاران اجرای سند به آن پرداخته شده است.

مفاهیم و تعاریف

چشم انداز: تصویری مطلوب، ممکن، جذاب و انگیزشی از آینده است که سازمان می‌خواهد به آن دست یابد و به عنوان آرمان‌های سازمان به شمار آمده و ترسیم می‌شود.

ماموریت یا رسالت: ماموریت یا رسالت هر سازمانی، فلسفه وجودی آن را نشان می‌دهد و گزاره‌های معطوف به بیان مسئولیت اصلی و کارکرد مورد انتظار از هر یک از بخش‌ها و واحدهای سهیم در تحقق بخشیدن به آن را بیان می‌دارد و مشخص‌کننده این است که:

○ فعالیت اصلی آن چیست؟ (چه چیزی؟)

○ فعالیت‌هایش را چگونه به انجام می‌رساند؟ (چگونه؟)

○ مخاطبان آن چه کسانی هستند؟ (چه کسی؟)

○ فعالیت‌هایش در چه گستره‌ای انجام می‌شود؟

اهداف: اهداف نتایج نهایی عملیات است و باید به صورت شفاف، روشن، واقع‌بینانه، دست‌یافتنی و قابل اندازه‌گیری در افق‌های کوتاه مدت، میان مدت و بلند مدت باشد.

راهبردها: راهبردها راه‌هایی هستند که تحقق اهداف، دستیابی به چشم‌انداز و انجام مأموریت را امکان‌پذیر ساخته و مهمترین ویژگی آنها ایجاد تغییرات بنیادین در نظام است.

وظایف: گزاره‌های معطوف به بیان وضعیت مطلوب فعالیت عوامل و مولفه‌های زیرمجموعه هر یک از واحد‌های سهیم در جریان توسعه استانداردها است که برای تحقق رسالت، چشم‌انداز و اهداف عوامل و نهادهای دست‌اندر کار توسعه استانداردها تهیه و ارایه شده‌اند.

مقولات راهبردی: مقولات راهبردی، موضوعات و مسایل، موقعیت‌ها و وضعیت‌های خطیری هستند که ما را به مواجهه با خود می‌طلبند و نمی‌توان آنها را نادیده انگاشت؛ زیرا آثار و نتایجی به همراه خواهند داشت که توفیق یا عدم توفیق ما در تحقق چشم‌انداز، ماموریتها و اهداف در گرو آنهاست؛ از این رو مستلزم شناسایی و مواجهه اندیشمندانه و تدبیر خردمندانه هستند به گونه‌ای که بتوان از تبدیل شدن آنها به تهدید جلوگیری کرد و بر پایه آنها فرصتهایی را پدید آورد که دستیابی به مقاصد مورد نظر را تسهیل کرده و امکان‌پذیر سازد. باید توجه داشت که بی‌توجهی به این مقولات یا مواجهه ناهوشمندانه با آنها می‌تواند ناتوانی نظام در ایجاد انسجام

و یکپارچگی در داخل و انطباق با محیط خارج و تعامل پیش برنده و پویا با آن را نیز در پی داشته باشد که در نتیجه تحقق مأموریتها و دستیابی به هدف ها را دشوار و در برخی از موارد امکان ناپذیر خواهد ساخت .

ذینفعان: افرادی که در داخل و یا خارج از نظام توسعه استانداردها در حیطه مسئولیتها و وظائف آن قرار داشته بر عملکرد نظام در دست یابی به اهدافش اثر می گذارند و متقابلاً تحت تاثیر نتایج مثبت یا منفی فعالیت- های آن قرار می گیرند.

رویکرد: جهت گیری کلی، مشخص و منسجم درباره ماهیت و چگونگی مواجهه با موضوعات مورد نظر است که التزام به آن موجب ایجاد همگرایی و هماهنگی در انتخاب اصول، معیارها و روشهای خاصی در عرصه عمل خواهد شد.

استاندارد: مدرک حاصل از اجماع و مصوب یک نهاد شناخته شده که با هدف دستیابی به حد بهینه نظم در زمینه ای معین، قواعد، رهنمودها یا ویژگی هایی را برای فعالیتها یا نتایج آنها برای کاربردهای معمول و مکرر ارائه می دهد.

استانداردسازی: فعالیتهایی که شامل فرآیندهای تدوین، نشر و ترویج استانداردها به منظور دستیابی به درجه بهینه ای از نظم در فرآیندها، کالاها و خدمات است.

نظام استانداردسازی: مجموعه دستگاهها و نهادهای درگیر در فعالیتهای استاندارد که وظایف مشخص شده طبق قانون سازمان ملی استاندارد را بر عهده دارد.

استاندارد ملی: مجموعه ای از استانداردهاست که در کمیته های ملی استاندارد با حضور ذینفعان بررسی و تصویب شده و به عنوان سند ملی منتشر می گردد.

استاندارد منطقه ای: مجموعه استانداردهایی هستند که با توجه به عواملی مانند موقعیت جغرافیایی، سیاست، تولید و مصرف در کشورهای یک منطقه خاص با همکاری یکدیگر تهیه می شوند.

استانداردهای بین المللی: مجموعه استانداردهایی هستند که توسط سازمان های بین المللی از جمله کمیسیون بین المللی الکتروتکنیک (IEC) و سازمان جهانی استاندارد (ISO) تدوین و منتشر می شوند.

تدوین استاندارد: فرآیندی است که طی آن مدرک استاندارد تهیه و تولید می شود.

بازنگری استاندارد: فعالیت بررسی مجدد یک مدرک برای مشخص کردن ضرورت تمدید اعتبار، اصلاح، تجدید نظر یا ابطال مدرک مورد نظر است.

ترویج استاندارد: ترویج استاندارد شامل تمامی روش هایی است که بتوان از طریق آنها آگاهی جامعه را طی برنامه ریزی های مداوم نسبت به لزوم و فوائد استاندارد کردن افزایش داد.

نظام جامع توسعه استاندارد ایران: ساختار نظام مندی متشکل از عناصر مربوط به جریان توسعه استانداردها و روابط میان آنهاست که پاسخ های مستدل و مشخصی را برای هدایت نظام توسعه استاندارد و مولفه های آن فراهم می آورد.

سند راهبردی نظام جامع توسعه استاندارد ایران: برنامه توسعه ای است جامع که در چشم انداز افق 1404، در بر دارنده مؤلفه های زیر است :

- مبانی ، اصول و ارزشهای محوری نظام توسعه استاندارد،
- رسالت، چشم انداز و اهداف نظام،
- اهداف و شاخص های عملکردی،
- سیاست ها، رویکردها و راهبردهای توسعه استاندارد،
- ساختار نظام توسعه استاندارد،
- وضعیت موجود و مطلوب شاخص های عملکردی،
- راهکارهای عملیاتی
- نقشه راهبردی نظام
- الزامات حقوقی و ملاحظات اجرایی

و به عنوان پایه، ملاک و راهنمای تصمیم گیری های اساسی برای هدایت، راهبری، نظارت و استقرار نظام جامع توسعه استاندارد به منظور تحقق تحولات محتوایی و ساختاری، مورد استناد و استفاده قرار می گیرد .

مبانی و اصول تدوین، بازنگری و بروز رسانی استانداردها: گزاره های تجویزی، دستورالعملها و قواعد کلی یا ملاکها و معیارهای هنجاری و ارزشی (بایدها و نبایدهای

کلی) ناظر به هدایت فرایند توسعه استانداردها است که قابل استنتاج یا استنباط از فعالیت های سازمان ملی استاندارد ایران و تجربیات جهانی باشند. این اصول در بر دارنده و مشخص کننده سه ویژگی زیر هستند:

- اولویت‌ها
- جهت‌گیری‌ها
- بایدها و نبایدها

مشخصات سند راهبردی نظام جامع توسعه استاندارد ایران

تدوین اسناد راهبردی با هدف ایجاد تحول در عرصه های مختلف پدیده ای است که در دهه های اخیر توجه دولتمردان و مدیران ارشد سازمانها در بخشهای دولتی و غیر دولتی و بخش خصوصی را به خود معطوف داشته است که با چالشها و موانع خاص خود نیز مواجهه بوده است؛ از این رو تدوین سند راهبردی نظام جامع توسعه استاندارد ایران در افق چشم انداز بیست ساله (1404) نیز از این امر مستثنی نیست. مشخصات این سند به شرح زیر است:

○ سند ارایه شده مبتنی بر خرد جمعی و با تأکید بر ایجاد زمینه های مشارکت همه جانبه و حداکثری صاحب نظران و دست اندر کاران نظام جامع توسعه استاندارد ایران تهیه شده است؛

○ رویکرد تدوین سند، چشم انداز محور (Vision Oriented) و مبتنی بر اسناد فرادستی نظام جمهوری اسلامی ایران بویژه سیاستهای کلی اقتصاد مقاومتی است؛

○ رویکرد تدوین سند مشارکتی با تأکید بر نخبه محوری بوده است؛ زیرا با توجه به ماهیت تحولی چنین اسنادی، به کارگیری خرد جمعی و ایجاد مفاهمه در میان دست اندرکاران تدوین و اجرای سند و فراهم آوردن زمینه های اجرایی شدن هر چه بیشتر اهداف و اجزاء و عناصر آن در تمامی مراحل مورد توجه قرار گرفته است؛

○ این سند، از منظر ساختاری به تدوین نظام جامع توسعه استاندارد ایران پرداخته است و به دنبال فراهم آوردن مبنایی عقلانی برای راهبری، هماهنگی و یکپارچه سازی و ارتقای بهره وری از طریق سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی کلان و نظارت و ارزیابی عملکردهای واحدهای اجرایی (صف و ستاد) نظام جامع توسعه استاندارد ایران است؛

روش‌شناسی تدوین سند

روش‌شناسی تدوین نظام جامع توسعه استاندارد ایران مبتنی بر روش‌های کمی و کیفی (آمیخته)، استفاده از ابزار مصاحبه، مطالعات کتابخانه‌ای و مراجعه به اسناد و مدارک با رویکرد چشم انداز محور بوده با ویژگی‌های زیر است:

- با توجه به ماهیت اسناد توسعه‌ای و برنامه‌ای روش تدوین سند روش تحقیق آمیخته است و در فرایند اجرای آن از روشهای توصیفی و کمی برای شناخت وضعیت موجود و از روشهای کیفی برای شناخت چالش‌ها و تبیین وضعیت مطلوب استفاده شده است.
- در گردآوری داده‌ها از مطالعات کتابخانه‌ای، مراجعه به اسناد و مدارک و همچنین تکنیک‌های تحلیل محتوی، مصاحبه عمیق با نخبگان و در اعتبار سنجی یافته‌ها از تکنیکهای جوشش فکری و گروه‌های کانونی استفاده شده است.
- جامعه آماری در بخش کمی اسناد و مدارک و در بخش کیفی نخبگانی بوده‌اند که به صورت قضاوتی، با روش گلوله برفی از میان صاحب نظران و اساتید دانشگاه و مدیران و کارشناسان خبره فعال در زمینه استاندارد انتخاب شده است.

سازماندهی تدوین سند و منطق حاکم بر آن

سازماندهی تدوین سند و منطق حاکم بر آن به شرح زیر است :

- به عنوان نماینده کارفرما، ناظر و تأیید کننده اصلی گزارشهای ارایه شده و گزارش نهایی (سند راهبردی نظام توسعه استاندارد ایران) به شمار می آید؛
- تیم تحقیقاتی که مسولیت گردآوری اطلاعات و پردازش آنها در چارچوب مدل مفهومی و تکمیل مطالعات و سرانجام تدوین سند را با رویکرد نخبگی برای ارایه و مورد تصویب قرار گرفتن به عهده دارد؛

- پژوهشگران و همکاران طرح که با تقسیم کار بر اساس جدول زمان بندی شده مسؤلیت مطالعات و فراهم آوردن نتایج مورد انتظار از آنها را جهت ارایه به تیم تحقیقاتی به عهده دارند؛
- مشاوران و نخبگانی که به سبب ماهیت اکتشافی تدوین سند مورد مشاوره یا مصاحبه قرار گرفته اند؛
- کارشناسان، محققان و نخبگانی که در جلسات شورای مشورتی (جلسات گروهی و نشست های تخصصی) که جنبه اعتبار سنجی نیز دارد به بحث و تبادل نظر پرداخته و در تدوین سند راهبردی مشارکت داشته اند؛
- جانشین مدیر طرح که به نیابت از او تمامی فعالیتها را با هماهنگی او پیگیری و دنبال می کند؛
- مدیر طرح که به عنوان مجری، تمامی مسؤلیتهای اجرای طرح از آغاز تا پایان را به عهده دارد و بایستی در مقابل کارفرما پاسخگو باشد.
- با توجه به ماهیت این نوع از سند ها رویکرد نخبه محوری در مراحل مختلف تهیه و تدوین آن جایگاهی ویژه دارد.

مستندات تدوین سند

- مستندات تدوین سند که مبنا و اساس تدوین آن به شمار می آید و به طور مکرر مورد مراجعه قرار گرفته اند، به شرح زیر است :
- قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران؛
 - سند چشم انداز بیست ساله نظام؛
 - سیاستهای ابلاغی و فرامین مقام معظم رهبری (بویژه در رابطه با اقتصاد مقاومتی)؛
 - سیاستهای کلی برنامه پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور؛
 - قوانین و مقررات استاندارد و سایر قوانین عادی کشور؛
 - اسناد برنامه ای و توسعه ای سازمان استاندارد؛
 - تغییر و تحولات جهانی و الزامات آن؛

- پیشرفتهای علمی و تجربیات نوین بشری؛
- دیدگاه مدیران عالی سازمان استاندارد؛
- نتایج مطالعات و تحقیقات موجود در سازمان استاندارد؛

معیارهای مطالعه و استفاده از مبانی نظری در تدوین سند

معیارهای مطالعه و استفاده از مبانی نظری در تدوین سند که نصب العین دست اندرکاران تدوین بوده است عبارتند از:

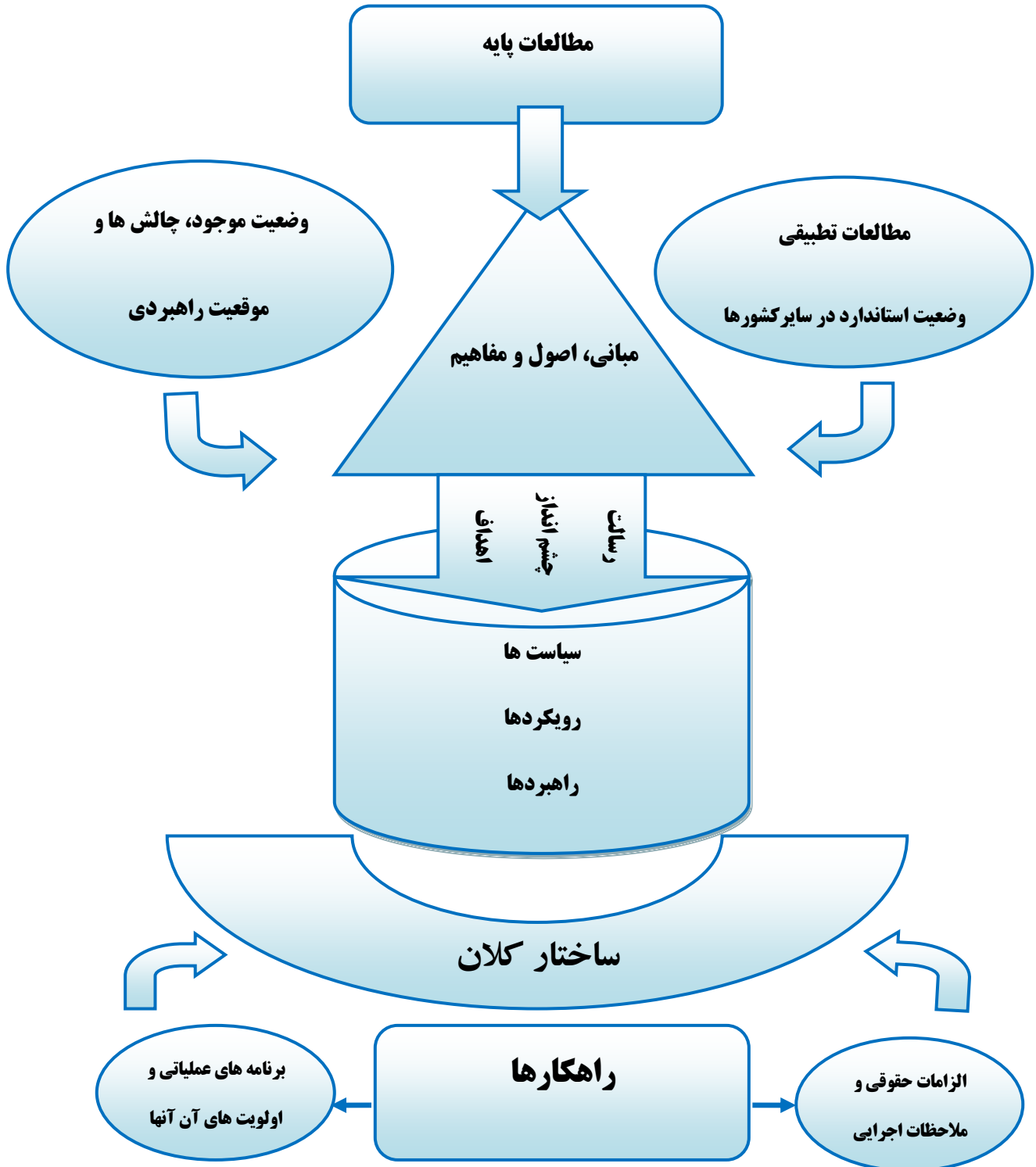
- هماهنگی با اسناد بالا دستی مانند قانون اساسی، سیاستهای کلی نظام و سند چشم انداز بیست ساله جمهوری اسلامی ایران در 1404، و سیاستهای ابلاغی اقتصاد مقاومتی.
- سازگاری و تناسب با خصوصیات فرهنگی، تاریخی و اجتماعی جامعه اسلامی ایران (که این خصوصیات بیش از همه در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و اسناد فرابخشی و بخشی متجلی است)؛
- تکیه بر آخرین دستاوردهای معتبر تحقیقات نظری (رشته‌ای و بین رشته‌ای) در جهت شناخت و هدایت فرآیند پیچیده و گسترده تدوین و ترویج استانداردها؛
- در نظر گرفتن ظرفیتهای و امکانات و محدودیتهای سازمان ملی استاندارد و نیز نحوه تعامل و مشارکت سایر سازمانها و نهادهای دخیل در فرآیند توسعه استانداردها با نظام مزبور.
- داشتن رویکردی آینده نگر، واقع بین و پویا در مواجهه با تحولات روز افزون محلی، منطقه ای، ملی و جهانی.
- بهره مندی مناسب از تجارب موفق جهانی با پرهیز از تقلید صرف یا التقاط ناموزون؛
- انسجام، سازگاری و به هم پیوستگی عناصر و مولفه ها و وجود ارتباط معنادار و منطقی میان آنها؛
- پشتیبانی از ارائه راه حل های واقع بینانه و کار آمد برای تدبیر چالشها و مواجهه هوشمندانه با مسایل و مشکلات پیش رو؛

چارچوب مفهومی تدوین نظام جامع توسعه استاندارد

در تدوین سند راهبردی نظام جامع توسعه استاندارد، نخست به مطالعات اولیه و پایه و پس از آن به مطالعات تطبیقی و شناخت وضعیت موجود مبادرت شده است و به دنبال آن وضعیت مطلوب این نظام در قالب سند راهبردی و تعریف مفاهیم و ارکان اصلی تشکیل دهنده آن، ترسیم و تدوین شده است.

در تدوین فصل های سند، نخست به تدوین کلیات سند که درامدی بر درک هرچه بهتر ارکان و عناصر اصلی آن است پرداخته شده است و سپس، مبانی و اصول و ارزشها و به دنبال آن رسالت، چشم انداز و اهداف توسعه استانداردها آمده است. سیاست ها، رویکردها و راهبردهای توسعه استانداردها که چارچوب، جهت گیری ها و همچنین راه های تحقق رسالت، چشم انداز و اهداف توسعه استانداردها را نشان می دهد و همچنین ساختار کلان نظام توسعه استانداردها و تعاملات محیطی آن نیز از دیگر ارکان سند راهبردی نظام توسعه استانداردها است که به آن پرداخته شده است و در پایان نیز راهکارها، برنامه های عملیاتی و اولویت های آن که مبنای عمل و احکام برنامه ای است که بایستی ابلاغ شده و در دستور کار دست اندرکاران توسعه استانداردها در سازمان ملی استاندارد ایران قرار گیرد و سرانجام الزامات حقوقی و ملاحظات اجرایی سند آمده است. نمودار شماره 1 مراحل تدوین سند را به طور کلی نشان می دهد.

نمودار شماره 1: فرایند تدوین سند راهبردی نظام جامع توسعه استاندارد

فصل دوم

وضعیت موجود و چالش‌های فرا رو

مقدمه

در شناخت وضعیت موجود هر نظامی علاوه بر شناخت قوت ها و ضعف ها و فرصت ها و تهدیدها که وضعیتی بالفعل و مشخص دارند، زمینه ها و ظرفیت هایی وجود دارند که بسته به تدبیر ما می توانند به قوت یا ضعفی اساسی و یا فرصت یا تهدیدی جدی و حیاتی تبدیل شوند؛ از این رو، ما را به تدبیرهای هوشمندانه فرا می خوانند؛ به عبارت دیگر، این زمینه ها و ظرفیت ها می توانند با نادیده گرفتن یا به سبب سوء تدبیر به ایجاد بحران های داخلی و خارجی منجر شده یا در مقابل با حسن تدبیر، فرصت هایی طلایی برای هر چه مستحکم تر کردن انسجام داخلی و توانایی انطباق با خارج و اثرگذاری بر آن را فراهم سازند که به همین سبب، به عنوان مقولات یا چالش های راهبردی نظام به شمار می آیند؛ از این رو، ضرورت دارد این مقولات چالشی شناسایی شده و در هنگام تدوین و ارائه راهبردها و راهکارها و اجرای آنها مورد توجه قرار گیرند تا بتوان با مواجهه اندیشمندانه و تدبیر خردمندانه از مشکل ساز شدن آنها و تبدیل شدن آنها به تهدیدهای جدی جلوگیری کرد و بر پایه آنها فرصت هایی را پدید آورد که دستیابی به مقاصد مورد نظر را تسهیل کرده و امکان پذیر سازند.

وضعیت موجود نظام توسعه استاندارد

شناخت وضعیت موجود نظام توسعه استاندارد بر پایه اسناد و مدارک موجود، مصاحبه ها و تشکیل گروه های کانونی نشان می دهد که علی رغم وجود قوت ها و فرصت ها بسیار به سبب ضعف های اساسی که وجود دارد، استفاده از قوت ها و فرصت ها برای تحقق اهداف توسعه استاندارد از وضعیت قابل قبولی برخوردار نیست. شناخت قوت ها و فرصت ها از یک سو و ضعف ها و تهدیدها از سوی دیگر و تعیین موقعیت راهبردی نظام می تواند تصویری مطابق با واقع یا نزدیک به آن از وضعیت توسعه استاندارد ارائه نماید که راهنمای خوبی برای تعیین راهبردها و راهکارهای لازم نیز به شمار می آید:

قوتها:

- عضویت در 12 سازمان و مجمع بین المللی و منطقه ای استانداردسازی مانند ISO، IEC، OIML، CODEX و دسترسی به منابع استانداردهای بین المللی؛
- وجود نیروی انسانی متخصص و توانمند در زمینه ای استانداردسازی و ارزیابی انطباق؛
- تدوین بیش از 22500 عنوان استاندارد ملی؛
- وجود 74 آزمایشگاه مرجع با تجهیزات پیشرفته در ستاد و بیش از 310 آزمایشگاه در استانها؛
- بالغ بر 40 آزمایشگاه و نمایندگی در مبادی ورودی و خروجی؛
- 1750 آزمایشگاه همکار در بخش خصوصی؛
- وجود بیش از 17000 مسؤل کنترل کیفیت در واحدهای تولیدی؛
- فعالیت 2003 کارشناس استاندارد تأیید صلاحیت شده حقیقی؛

- فعالیت 337 کارشناس استاندارد تأیید صلاحیت شده حقوقی؛
- 225 مرکز آموزشی تأیید صلاحیت شده؛
- 273 آزمایشگاه تأیید صلاحیت شده دارای اعتبار بر اساس استاندارد 17025؛
- 77 شرکت بازرسی فنی و جوش تأیید صلاحیت شده دارای اعتبار بر اساس استاندارد 17020؛
- 116 شرکت بازرسی فنی و جوش تأیید صلاحیت شده دارای اعتبار بر اساس روش اجرایی؛
- 23 شرکت مشاوره‌ای تأیید صلاحیت شده در زمینه‌ی استقرار سیستم‌های مدیریت کیفیت در واحدهای تولیدی و خدماتی؛
- 8 شرکت گواهی‌کننده سیستم‌های کیفیت تأیید صلاحیت شده؛
- تأسیس پژوهشگاه استاندارد با 4 پژوهشکده و 15 گروه پژوهشی؛
- توانایی سازمان در وصول درآمدهای تکلیفی دولت و واریز آن به خزانه‌ی کشور

ضعفها:

- عدم توجه کافی به تدوین استاندارد بخش خدمات؛
- بروز نبودن استانداردهای ملی؛
- عدم تناسب فرآیندهای تدوین استانداردهای ملی با نیازهای روز؛
- بومی نبودن برخی از استانداردهای ملی؛
- عدم مشارکت جدی تعداد عمده‌ای از وزارتخانه‌ها، سازمان‌های دولتی و بنگاه‌های اقتصادی در تدوین استاندارد؛

- عدم مشارکت فعال سازمان استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران در تدوین استانداردهای بین‌المللی؛
- نوپا بودن پژوهشگاه در ساختار سازمان؛
- نهادینه نشدن امر پژوهش و تحقیقات صنعتی در پژوهشگاه؛
- وجود مراکز تحقیقات صنعتی موازی در سازمان‌های دولتی و بخش خصوصی؛
- کمبود اعتبارات ردیف بودجه‌ای مستقل در قانون بودجه سنواتی؛
- کمبود نیروی انسانی محقق و پژوهشگر؛
- نهادینه نشدن فرهنگ استاندارد در کشور؛
- عدم آگاهی و شناخت کافی از نقش و اهمیت استاندارد توسط مردم و برخی از مسؤولین کشور؛
- عدم دسترسی مناسب و کم‌هزینه به رسانه‌ی ملی در ترویج استاندارد؛
- عدم انطباق محتوای دوره‌های آموزشی با نیاز جامعه.
- عدم تثبیت استقلال سازمان از نظر جایگاه سازمانی؛
- کمبود اعتبارات و نیروی انسانی برای نظارت عالی بر واحدهای تولیدی و مراکز عرضه‌ی کالاهای مشمول استاندارد اجباری؛
- عدم دسترسی یا تأسیس آزمایشگاه مرجع در برخی زمینه‌ها و بعضی از استان‌ها؛
- عدم اجرای کامل ماده 4 قانون سازمان؛
- عدم کنترل کل بازارهای کشور.
- عدم وجود سیستم نظارتی دقیق در کلیه‌ی مبادی ورودی کشور (رسمی و غیررسمی)؛
- ضعف آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های نظارت بر عملکرد شرکت‌های بازرسی بین‌المللی کالا که گواهی VOC و COI صادر می‌کنند؛

- شفاف نبودن برخی روش‌ها و دستورالعمل‌ها؛
- عدم حضور نمایندگان استاندارد در برخی از گمرکات
- تخصصی نبودن گمرکات کشور.
- عدم نظارت کافی بر کار شرکت‌های خدماتی مشاوره‌ای و استقرار سیستم‌های کیفیت؛
- فقدان سیستم نظارت فنی در ارزیابی صحت عملکرد آزمایشگاه‌های همکار؛
- عدم توسعه شرکت‌های بازرسی فنی در همه‌ی زمینه‌های کاری سازمان؛
- عدم شناسایی کلیه شرکت‌های فعال خارجی در زمینه‌ی صدور گواهی‌نامه‌های سیستم مدیریت کیفیت در ایران.
- عدم توسعه‌ی زیرساخت‌های کارآمد به منظور ترویج سیستم بین‌المللی یکاها و کالیبره کردن وسایل سنجش؛
- محدود بودن فعالیت‌های اداره کل اندازه‌شناسی در کنترل وسایل سنجش تولیدی و وارداتی؛
- عدم کفایت شرکت‌های فعال در زمینه‌ی کنترل و کالیبراسیون کلیه وسایل سنجش در کشور.
- عدم برقراری قابلیت ردیابی نتایج اندازه‌گیری کشور
- عدم همکاری با سازمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی مرتبط

فرصت‌ها:

- عضویت رئیس‌جمهور، 11 وزیر و 4 تن از رؤسای سازمان‌ها و ارگان‌های مهم کشور در شورای عالی استاندارد؛
- توانایی آموزش، همکاری و هماهنگی استانداردسازی در سایر سازمان‌ها و حوزه‌ها با استفاده از دبیران با سابقه و مجرب مؤسسه در تدوین استاندارد؛

- قابلیت‌های پژوهشی بالقوه در قالب پژوهشگاه استاندارد و ارتباط با سازمان‌ها و مراکز علمی، دانشگاهی، پژوهشی، تولیدی و صنعتی؛
- امکان استفاده از تسهیلات اعتباری در ایجاد شرکت‌های خصوصی استانداردسازی؛
- ارتقای جایگاه نظام استانداردسازی ایران با استفاده از موقعیت برتر اقتصادی صنعتی نسبت به کشورهای منطقه؛
- زمینه‌های بالقوه‌ی افزایش صادرات به بازار کشورهای همسایه با ارتقای سطح استاندارد کالاهای ایرانی؛
- جایگاه سازمان استاندارد در واردات و صادرات کالاها در راستای ورود به بازار تجارت جهانی و عضویت در WTO.

تهدیدها:

- عدم آگاهی و شناخت کافی از جایگاه و نقش استانداردسازی در کشور
- نهادینه نشدن فرهنگ استانداردسازی در کشور
- عدم جمع‌آوری وظایف استانداردسازی و یکپارچه نبودن نظام استاندارد ملی در کشور
- عدم احساس نیاز به ارتقای کیفیت کالا و خدمات به دلیل فقدان بازار رقابتی داخل کشور
- فقدان استقلال کافی در نظارت بر اجرای استانداردهای اجباری در بخش‌های مختلف تولیدی و خدماتی
- موازی‌کاری با سایر سازمان‌ها
- پایین بودن نرخ دستمزد کارشناسان سازمان
- عدم اجرای ماده 24 قانون سازمان

- عدم امکان حضور فعال در اجلاس‌ها و مجامع بین‌المللی
- نامشخص بودن متولی برخی از تکالیف استانداردسازی در قانون برنامه پنجم توسعه.
- با توجه به قوت‌ها و ضعف‌ها و فرصت‌ها و تهدیدهای شناسایی شده موقعیت راهبردی نظام جامع استاندارد تعیین شد که در نمودار شماره 2 قابل ملاحظه است .

فصل سوم

مبانی، اصول و ارزشهای محوری نظام

مقدمه

مبانی، اصول و ارزش های نظام جامع توسعه استاندارد، گزاره های تجویزی، دستورالعمل ها و قواعد کلی یا ملاک ها و معیارهای هنجاری و ارزشی (بایدها و نبایدهای کلی) ناظر به هدایت فرایند استاندارد سازی و توسعه استاندارد هاست که قابل استنتاج یا استنباط از آخرین دستاوردها و تجربیات جهانی با توجه به نظام ارزشی مبتنی بر فرهنگ ایرانی - اسلامی باشند. این اصول در بر دارنده و مشخص کننده سه ویژگی زیر هستند:

- اولویتها
- جهت گیریها
- بایدها و نبایدها

در شناخت مبانی، اصول و ارزش های حاکم بر نظام جامع توسعه استاندارد نخست مراجعه به اسناد فرادستی، شامل قانون اساسی، سند چشم انداز بیست ساله نظام، سیاستهای کلی ابلاغی مقام معظم رهبری، بویژه سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی و احکام برنامه توسعه پنج ساله و قرآن مجید و روایات متقن و مستدل و مؤلفه های فرهنگی ایران اسلامی مورد توجه قرار گرفته است و با توجه به آخرین دستاوردها و تازه ترین تجربیات بشری و الزامات عقلانی توسعه استانداردها تلاش شده است مبانی، اصول و ارزش های فراگیر در نظام جامع توسعه استاندارد شناسایی و نصب العین همگان بویژه برنامه ریزان و مجریان در تمامی سطوح قرار گیرد.

مبانی و بنیان های نظری استاندارد سازی و توسعه استانداردها

- آموزه های قرآنی و ضرورت توجه داشتن به مفاهیم اساسی مانند
کیل، میزان ، قسط و عدل و ... ؛
- تکالیف قانونی و احکام برنامه ای؛
- ضرورت پاسداری از مؤلفه های اساسی و پیشبرنده فرهنگ
ایران؛
- الزامات حفظ امنیت و سلامت جامعه در ابعاد مختلف؛
- محدودیت منابع و ضرورت کارآمد و اثربخش عمل کردن در تولید
کالا و ارائه خدمات؛
- الزامات زیرساختی توسعه و ضرورت داشتن متولی خاص در
سیاست گذاری و نظارت و کنترل رعایت استانداردها؛
- تجربیات جهانی و الزامات توسعه یافتگی کشورهای توسعه یافته.

اصول و ارزش ها

اصول و ارزش ها، گزاره های ارزشی یا بایدها و نبایدهای اساسی هستند که لازم است تمام اجزا و مولفه های نظام جامع توسعه استاندارد با آن هماهنگ بوده و کلیه سیاستگذاران، برنامه ریزان و مجریان به آن ملتزم و پایبند باشند:

- تقدم داشتن مصالح جامعه (منافع ملی) بر منافع فردي؛
- نواندیشی، نوآوری و خلاقیت برای بالندگی و اصلاح مستمر؛
- بهره وری و استفاده بهینه از منابع و سرمایه های مادی و انسانی؛
- کاهش هزینه های زندگی، ارتقای سطح رفاه و بهبود کیفیت زندگی آحاد مردم؛
- استفاده از تجربیات و دستاوردهای علمی بشر و بهره گیری از آنها؛
- داشتن بانکهای اطلاعاتی و شفافیت در ارائه اطلاعات آماری؛
- مسئولیت پذیری و پاسخگویی؛
- پاسداری از مرجعیت نظام آماری علوم، تحقیقات و فناوری؛
- صحت، دقت، سرعت در تولید تدوین استانداردها؛
- رضایت ذی نفعان درونی و بیرونی؛
- حقیقت جویی و وفاداری به آن.

فصل چهارم

رسالت، چشم انداز و اهداف

مقدمه

رسالت، چشم انداز و اهداف ماهیتی یگانه دارند و از یک سنخ هستند؛ از این رو ترسیم روشن و مشخص آنها مبنایی منطقی و عقلانی برای عرصه های اجرایی و ارزیابی عملکرد مدیران و کارشناسان فراهم آورده و به آنان ارائه می دهد.

ماموریت یا رسالت هر سازمانی، فلسفه وجودی آن را نشان می دهد و گزاره های معطوف به بیان مسئولیت اصلی و کارکرد مورد انتظار از هر یک از بخش ها و واحدهای سهیم در تحقق بخشیدن به آن را بیان می دارد و مشخص کننده این است که:

- فعالیت اصلی آن چیست؟ (چه چیزی؟)
- فعالیت هایش را چگونه به انجام می رساند؟ (چگونه؟)
- مخاطبان آن چه کسانی هستند؟ (چه کسی؟)
- فعالیت هایش در چه گستره ای انجام می شود؟ (کجا؟)

هنگامی که رسالت و مأموریت یک مجموعه و نظام در افق زمانی ملاحظه شود، این برش زمانی وضعیت مطلوب و چشم انداز نظام در یک مقطع خاص زمانی در آینده را فراروی مجریان قرار می دهد که بر پایه آن اهداف بلندمدت، میان مدت و کوتاه مدت نیز تعیین می گردد.

نتایج مورد انتظار نظام که برخاسته از رسالت و چشم انداز و مبنای هدفگذاری ها در سطوح اجرایی و عملیاتی خواهد بود و تمامی عرصه های اجرایی را نیز به خود معطوف خواهد ساخت اهداف راهبردی نظام به شمار می آید .

بیانیه رسالت

نظام ملی استاندارد ایران با استفاده از ظرفیتهای ملی، منطقه ای

و بین المللی تلاش می کند از طریق توسعه قابلیتها، نهاد سازی و

حاصل مشارکت بخش خصوصی و آحاد جامعه نسبت به توسعه و تداوم

چشم‌انداز نظام جامع توسعه استاندارد ایران - افق 1404

ما می‌خواهیم در افق 1414:

شاهد تولید و مبادله استاندارد تمامی محصولات و خدمات اساسی و استراتژیک در کشور باشیم و بر بهبود کیفیت در همه عرصه‌های تولید کالا و ارائه خدمت در توسعه ملی نظارت کارآمد و اثربخش داشته باشیم .

• استاندارد سازی تولید و مبادله کالاها

• استاندارد سازی ارائه خدمات

فصل پنجم

سیاست ها، رویکردها و راهبردها

مقدمه

در این فصل سیاست ها، رویکردها و راهبردهای نظام جامع توسعه استاندارد ارائه می گردد که چارچوب ها، جهت گیری ها و راه های رسیدن و تحقق بخشیدن به رسالت، چشم انداز و اهداف راهبردی آن را نشان می دهد.

سیاست های کلی نظام جامع توسعه استاندارد

- توجه به رعایت الزامات حقوق و تکالیف متقابل ذینفعان در تهیه و تدوین استانداردها؛
- اعمال نقش حاکمیتی از طریق تمرکز در سیاستگذاریها و کاهش تصدی گری و عدم تمرکز در اجرا به منظور تسهیل انجام ماموریتها و وظایف؛
- تهیه و تدوین برنامه ها و انجام فعالیت ها به صورت متمرکز و غیر متمرکز بر پایه نیازها، اولویت ها و مقتضیات فرهنگی و اجتماعی و زیست محیطی کشور؛
- مطالعات تطبیقی و رصد کردن محیط بین الملل جهت بهره مندی از آخرین تجارب جهانی و دستاوردهای بشری؛
- جلب مشارکت حد اکثری مردم، نخبگان جامعه و بخش خصوصی و استفاده از ظرفیت نهادها و مراکز علمی و پژوهشی داخل و خارج از کشور در تدوین و اجرا و ارزیابی استانداردها؛
- جامع نگری، انسجام و هماهنگی در طراحی استانداردها؛
- پایش و ارزیابی مستمر فعالیتهای با توجه به ضرورت اثربخشی و کارایی آنها؛

رویکردهای نظام جامع توسعه استاندارد

رویکردها، جهت گیریهای کلی، مشخص و منسجم درباره ماهیت و چگونگی مواجهه با موضوعات مورد نظر را نشان می دهد. التزام به رویکردها موجب ایجاد همگرایی و هماهنگی در انتخاب اصول، معیارها و روش های خاص در عرصه عمل خواهد شد.

رویکرد اصلی نظام جامع استاندارد کشور

رویکرد اصلی در نظام جامع استاندارد کشور، رویکرد نظارتی در تمامی عرصه های تولید کالا و ارائه خدمات است . سازمان استاندارد کشور تنها در مواردی به حوزه تهیه و تدوین استانداردها و تصدی گری پرداخته و وارد می شود که متولی نداشته و بلاتصدی باشد .

رویکردهای فرعی

رویکردهای فرعی مورد استفاده در عرصه ها و بخش های مختلف نظام توسعه استاندارد نیز عبارتند از:

رویکردهای حداقلی در مقابل حداکثری : حداقل دخالت در تهیه و تدوین استانداردها جز در موارد بلا تصدی و خاص؛

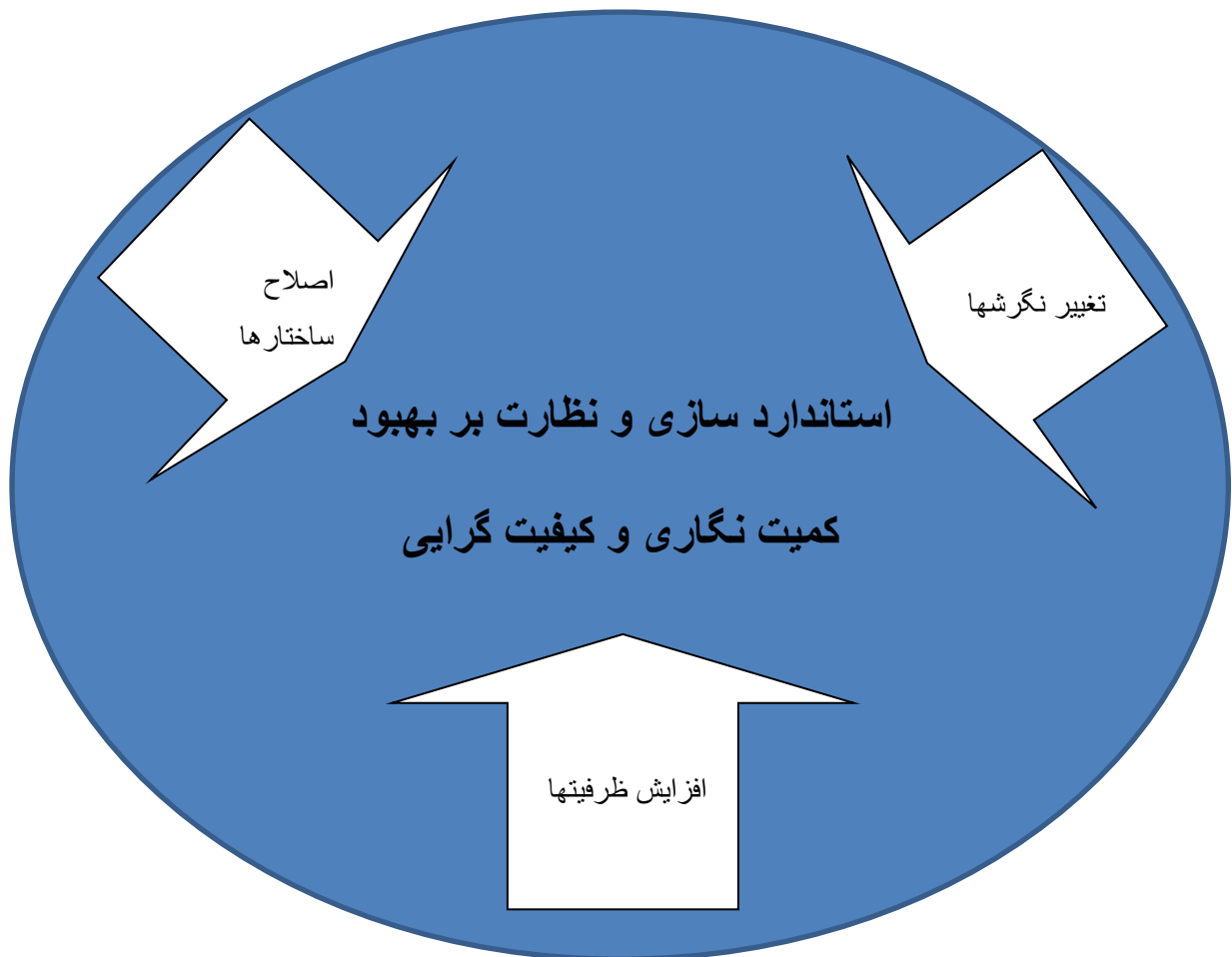
رویکردهای تکلیفی، ترغیبی و ترویجی : رویکرد تکلیفی، در رابطه با داخل سازمان ملی استاندارد و سازمانهای وابسته به آن بر پایه موظف کردن شخصیت های حقیقی و حقوقی در داخل و خارج از سازمان و مطالبه انجام تکالیف قانونی از سوی دولت و نهادهای عمومی غیردولتی و بخش خصوصی و آحاد شهروندان.

رویکردهای ترغیبی و ترویجی نیز ناظر به تمامی شخصیت های حقیقی و حقوقی در کشور و آگاهی دادن به آنها و ترغیب برای انجام وظایفی است که به عمل مسئولان و نسبت به خود و دیگران برای داشتن فردایی بهتر می انجامد.

راهبردها

راهبرد اصلی نظام استاندارد کشور تحقق بخشیدن به سه الزام اساسی استانداردسازی در تراز جهانی است که عبارتند از :

- تغییر نگرشها
- اصلاح ساختارها
- افزایش ظرفیتهای

فصل ششم

ساختار کلان نظام

مقدمه

طراحی ساختار کلان نظام جامع توسعه استاندارد بر پایه رسالت، چشم انداز و اهداف راهبردی نظام و راهبردها و رویکردهای تحقق بخشیدن به آنها از یک سو و در نظر گرفتن وضعیت موجود استاندارد و چالش های فراروی آن از سوی دیگر با توجه به مبانی، اصول و ارزش ها و تعاملات در محیط فعالیت انجام شده است .

اصول طراحی ساختار نظام جامع توسعه استاندارد

ساختار نظام جامع توسعه استاندارد با توجه به ملاحظات و اصول زیر طراحی و ارائه شده است:

- ماهیت فعالیتهای نظارتی و الزامات آن؛
- ماهیت فرابخشی نظام استاندارد سازی در کشور؛
- ضرورت ایجاد وحدت رویه در تدوین استانداردها؛
- ضرورت جلب مشارکت همگانی در تهیه و تدوین استاندارد؛
- ضرورت انعطاف پذیری ساختار با توجه به رویکرد الزامات محیط فعالیت و تغییر و تحولات آن؛
- وسعت موضوع فعالیت و الزامات تحت پوشش قرار دادن آنها.

ساختار کلان نظام جامع توسعه استاندارد و ارکان آن

1) سطح راهبری

وظایف سطح راهبری عبارتند از:

- تعیین خط مشی و سیاست‌گذاری کلی
- تصویب ساختار تشکیلاتی سازمان
- تصویب اجرای اجباری استانداردهای ملی
- تصویب بودجه سالیانه سازمان
- تعیین کارمزد خدماتی و غیره
- هدایت و راهبری بر تدوین استانداردهای ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی و تصویب آن‌ها؛
- نظارت کلان بر فعالیت‌ها و فرایندهای اجرایی تدوین استانداردها؛
- تصویب رؤس برنامه‌های سالانه و گزارش‌های عملکرد مبتنی بر آن‌ها؛
- نهادهای متولی استاندارد سازی و توسعه استانداردها در کشور در سطح مدیریت عالی نظام عبارتند از:
 - شورای عالی استاندارد به عنوان بالاترین مرجع
 - سازمان ملی استاندارد به عنوان بازوی اجرایی شورای عالی
 - معاونت برنامه‌ریزی و مدیریت راهبردی ریاست جمهوری

○ معاونت توسعه و سرمایه انسانی

○ معاونت علم و فناوری ریاست جمهوری

(2) سطح پشتیبانی

وظایف سطح پشتیبانی عبارتند از :

○ تهیه و تدوین چارچوبهای استاندارد سازی و تدوین استانداردها در چارچوب

سیاست های کلی و برنامه های مصوب شورای عالی استاندارد ؛

○ نظارت و ارزشیابی بر رعایت استانداردها در چارچوب سیاست های کلی و

برنامه های مصوب شورای عالی استاندارد ؛

○ حمایت و پشتیبانی از واحدهای اجرایی در تهیه و تدوین استانداردها ؛

○ تهیه و تدوین استانداردها در موارد بلا تصدی؛

○ نهاد سازی و کمک به ایجاد تشکلهای صنفی در حوزه استاندارد سازی؛

○ اجرای نظام جامع توسعه استاندارد با مشارکت بخش خصوصی؛

○ مطالعات تطبیقی و اخذ آخرین دستاوردها در عرصه های مورد نظر.

نهادهای متولی استاندارد سازی و توسعه استانداردها در کشور در سطح مدیریت عالی

نظام عبارتند از :

○ وزارتخانه ها و دستگاه های اجرایی

○ نظامهای مهندسی و مشاوره در حوزه های مختلف؛

○ انجمنهای علمی کشور

○ تشکلهای صنفی و اتحادیه ها

(3) سطح عملیاتی و اجرایی

وظایف سطح عملیاتی و اجرایی عبارتند از:

- تدوین استانداردهای مورد نیاز کشور
- رعایت استانداردها
- توسعه و ارتقای سطح استانداردهای ملی
- توسعه و ترویج فرهنگ استاندارد و اطلاع رسانی کارآمد
- مشارکت فعال در تدوین استانداردهای بین المللی
- انطباق نظام های ارزیابی کیفیت با استانداردهای بین المللی
- ارتقای سطح ایمنی و سلامت جامعه
- ارتقای کیفیت در سطح ملی
- بهبود روش های تولید و کارآیی صنایع
- تعیین معیارهای الگوی مصرف انرژی، آب و سایر منابع
- کنترل کیفیت کالاهای وارداتی و صادراتی با تأکید بر تقویت بازارهای داخلی و ورود به بازارهای جهانی
- اعمال سیاست های کلی اصل 44 قانون اساسی در حوزه استاندارد و استانداردسازی (سند راهبردی سازمان ملی استاندارد ایران، صص 12-15)

○ مسئولیت برنامه ریزی برای حسن اجرای نظام جامع توسعه استاندارد در چارچوب برنامه های مصوب؛

نهادهای مجری و اجرای استانداردها و توسعه آنها تمامی نهادهای دولتی، غیر دولتی و بخش خصوصی و آحاد جامعه هستند .

فصل هفتم

تعاملات محیطی و تقسیم کار ملی